

„Mistrz vs. Uczeń” – warsztaty translatorsyczne z Agnieszką Sowińską i Grzegorzem Szymczakiem zorganizowane przez Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia w Warszawie we współpracy z Instytutem Kultury Miejskiej w Gdańsku, czerwiec 2021 (sprawozdanie)

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/RP.2021.018>

W czerwcu 2021 roku odbyły się warsztaty translatorsyczne pt. „Mistrz vs. Uczeń” zorganizowane przez Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia w Warszawie we współpracy z Instytutem Kultury Miejskiej w Gdańsku, inicjatorem Gdańskich Spotkań Literackich „Odnalezione w tłumaczeniu”. Mimo że z uwagi na niekorzystną sytuację epidemiczną wspomnianemu przedsięwzięciu nadano postać spotkań w formie zdalnej, stanowiło ono dobrą okazję dla młodych adeptów sztuki przekładu do skonfrontowania własnych umiejętności oraz rozwiązań translatorskich z wiedzą i doświadczeniem cenionych tłumaczy. Ponadto uczestnikom warsztatów dano możliwość głębszego wniknięcia w tajniki pracy osób, których misją jest przybliżenie polskiemu czytelnikowi współczesnej prozy rosyjskiej. Podczas konsultacji poruszone zostały zagadnienia o charakterze zarówno praktycznym, jak i teoretyczno-organizacyjnym.

Osoby biorące udział we wzmiankowanym projekcie pracowały pod okiem uznanych tłumaczy języka rosyjskiego: Agnieszki Sowińskiej oraz Grzegorza Szymczaka, których krótkie biogramy zamieszczono poniżej:

Agnieszka Sowińska – tłumaczka i dziennikarka, absolwentka Wydziału Wiedzy o Teatrze Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza w Warszawie oraz podyplomowych studiów „Literatura i książka dla dzieci i młodzieży wobec wyzwań nowoczesności” na Uniwersytecie Warszawskim. Autorka przekładów książek m.in. Marii Stiepanowej, Anny Starobiniec, Jeleny Czyżowej, Ałły Gorbunowej, Michaiła Chodorkowskiego i Aleksieja Nawalnego. Powieści J. Czyżowej pt. *Czas kobiet*, 2013 (*Время женщин*, 2009) oraz

Grzybnia, 2016 (*Планета грибов*, 2014), jak również książka M. Stiepanowej pt. *Ramięci ramięci*, 2020 (*Памяти памяти*, 2017) zostały nominowane do Literackiej Nagrody Europy Środkowej Angelus odpowiednio w 2014, 2017 i 2021 roku. Współpomysłodawczyni szkoły dla początkujących tłumaczy z języka rosyjskiego „Słowa na Słowa” w Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia. Członkini Stowarzyszenia Tłumaczy Literatury. Specjalizuje się we współczesnej prozie rosyjskiej i literaturze faktu, wspomnieniowej, dziecięcej oraz młodzieżowej.

Grzegorz Szymczak – tłumacz, absolwent Wydziału Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiańskich na Uniwersytecie Warszawskim. Autor rozprawy doktorskiej pt. *Proza Wiktora Pielewina w kontekście rosyjskiego postmodernizmu*. W latach 2005–2016 był adiunktem w Instytucie Rusycystyki UW. Autor przekładów książek m.in. Wiktora Jerofiejewa, Wiktora Pielewina, Władimira Sorokina i Siergieja Lebiediewa oraz współczesnej dramaturgii rosyjskiej dla portalu internetowego „Teatr dla Was” i czasopisma „Dialog”, jak również w ramach serii wydawniczych „Antologia Współczesnego Dramatu Rosyjskiego” oraz antologii opowiadań *Petersburg Noir*. Powieści S. Lebiediewa pt. *Granica zapomnienia*, 2018 (*Предел забвения*, 2010), *Dzieci Kronosa*, 2019 (*Гусь Фриц*, 2018) oraz *Debiutant*, 2020 (*Дебютант*, 2020) zostały nominowane do Literackiej Nagrody Europy Środkowej Angelus odpowiednio w 2019, 2020 i 2021 roku. Członek Stowarzyszenia Tłumaczy Literatury. Współpracuje przy organizacji Festiwalu Filmów Rosyjskich „Sputnik nad Polską”. Jego zainteresowania translatorskie skupiają się głównie na współczesnej prozie rosyjskiej.

Warsztaty „Mistrz vs. Uczeń” poprzedzone zostały rekrutacją, w ramach której do 9 maja 2021 roku potencjalni uczestnicy poproszeni zostali o przetłumaczenie krótkiego fragmentu (2000 znaków ze spacjami – ok. ½ strony A4) współczesnego tekstu literackiego z języka rosyjskiego na język polski. W przypadku autorki niniejszego sprawozdania przepustkę do udziału w projekcie stanowił przekład bajki autorstwa prozaiczki, dramatopisarki i poetki Ludmiły Pietruszewskiej pt. *Nowe przygody Pięknej Heleny* (*Новые приключения Елены Прекрасной*, 2018). Do formularza zgłoszeniowego należało ponadto dołączyć tekst oryginalny w języku rosyjskim oraz odpowiednio umotywić swoją chęć uczestnictwa w warsztatach. Po rozpatrzeniu wszystkich zgłoszeń 26 maja ogłoszone zostały wyniki naboru. Osoby zainteresowane zweryfikowaniem swoich umiejętności w zakresie przekładu literackiego podzielono na dwie grupy, przy czym selekcji tej

dokonano m.in. na podstawie przynależności tematycznej przełożonego fragmentu utworu.

W ramach drugiego etapu warsztatów uczestnicy poproszeni zostali o przetłumaczenie fragmentu współczesnego rosyjskiego utworu prozatorskiego wybranego przez Mistrza. Ponieważ autorka niniejszej relacji miała przyjemność pracować pod okiem Agnieszki Sowińskiej, przydzielone zadanie przekładowe polegało na zmierzeniu się z wyimkiem książki prozaiiczki i poetki Alfy Gorbunowej pt. *Koniec świata, moja miłość* (Конiec света – моя любовь, 2020), a mianowicie dwustronicowym opowiadaniem *Bóg huraganu* (Бог урагана). Mimo że poziom językowy tekstu źródłowego można określić jako umiarkowanie trudny, nie brakowało w nim pułapek czyhających na młodego tłumacza. Stosunkowo łatwo było zatem o takie potknięcia jak m.in. stosowanie kalek językowych (por. Brzozowski 2011: 138–139) oraz zbędnych powtórzeń czy niewystarczające dostosowanie przekładu do kodu kulturowego, którym posługuje się polski odbiorca. Co istotne, wartość dodaną warsztatów stanowiła niewątpliwie możliwość porównania wykonanego tłumaczenia z przekładem Mistrza po uprzednim zapoznaniu się z jego uwagami i refleksjami dotyczącymi efektów pracy Ucznia. Dzięki temu uczestnicy projektu byli w stanie w krytyczny sposób przyrzeć się swoim niedociągnięciom i brakom we własnej wiedzy oraz dopiero wypracowywanym warsztacie tłumacza. Cel przywołanego ćwiczenia opierał się również na uświadomieniu osobom biorącym udział w powyższym przedsięwzięciu, jak ważny jest kontekst historyczny czy społeczny pozwalający się odczytać jedynie na podstawie znajomości całego utworu. Piotr Wilczek pisał bowiem, że „różnice kulturowe stanowią dla tłumacza wielkie wyzwanie, skoro tłumaczenie tekstów jest w istocie przekładaniem nieprzekładalnych kultur” (Wilczek 2008: 35).

Trzeci etap warsztatów stanowiła indywidualna wymiana spostrzeżeń i refleksji z Mistrzem za pośrednictwem platformy Zoom. Ponieważ każdy młody tłumacz boryka się z nieco innymi trudnościami przekładowymi, wspomniana forma spotkania okazała się optymalnym rozwiązaniem pozwalającym na dostosowanie tematyki konsultacji do oczekiwań osób biorących udział w warsztatach. Podczas rozmowy omówione zostały próbki przekładu młodych adeptów sztuki translatorskiej wykonane na potrzeby projektu. Ponadto uczestnicy otrzymali możliwość zadawania Mistrzom pytań dotyczących specyfiki pracy tłumacza literackiego, począwszy od sposobów na pozyskanie zainteresowania wydawnictw, poprzez aspekty

prawne i finansowe ujęte z perspektywy przedstawicieli wolnego zawodu, a skończywszy na sprawdzonych metodach pozwalających na kształcenie kompetencji tłumacza.

Warsztaty translatorsyczne „Mistrz vs. Uczeń” pozwoliły na wartościowe spędzenie czasu w świecie przekładu literackiego, którego wyjątkowy, twórczy charakter podkreśla nadawany mu niejednokrotnie status sztuki (zob. Pieńkos 2003: 79–84). Mimo to jednak tłumacz częstokroć pozostaje w oczach czytelnika niewidzialny, o czym wspomina Jerzy Jarniewicz, odwołując się do konieczności dokonania „translatorskiego *coming outu*” (Jarniewicz 2012: 8–9). Konsultacje z Mistrzami stanowiły ponadto inspirację do dalszych indywidualnych poszukiwań przekładowych. Można jedynie ubolewać, że z powodu sytuacji epidemiologicznej nie udało się zrealizować przywołanego projektu w formie tradycyjnych spotkań. Pozostaje jednak żywić nadzieję, że w niedalekiej przyszłości podobne przedsięwzięcia na powrót służyć będą zarówno wymianie translatorskich doświadczeń, jak i nawiązywaniu nowych, niewirtualnych relacji interpersonalnych. Zważywszy na fakt, że praca tłumacza pisemnego, w tym także literackiego, w znacznym stopniu należy do zajęć samotniczych, wszelkie okazje do zawarcia znajomości z innymi pasjonatami przekładu wydają się szczególnie cenne.

Warto jednocześnie nadmienić, że jedną z ważnych inicjatyw ukierunkowanych m.in. na powyższy cel stanowi niewątpliwie polsko-rosyjska szkoła przekładu „Słowa na Słowa”, również organizowana przez Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia w Warszawie. W ramach wspomnianej szkoły rokrocznie odbywa się dziewięć dwudniowych spotkań podzielonych na część warsztatową oraz teoretyczną, na którą składają się wykłady nie tylko uznanych tłumaczy, lecz także doświadczonych redaktorów, wydawców oraz krytyków literackich z Polski i Rosji. Efekt wspólnej pracy uczestników szkoły stanowi antologia współczesnej rosyjskiej prozy lub dramatu wydana przez Centrum, co czyni ów projekt jeszcze bardziej atrakcyjnym w oczach osób znajdujących się na etapie poszukiwań translatorskich oraz pragnących podążać ścieżką przekładu literackiego.

Anna Zalewska

a.zalewska@doktorant.umk.pl

ORCID: 0000-0002-3949-5237

(Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)

Literatura

Brzozowski J., 2011, *Stanąć po stronie tłumacza. Zarys poetyki opisowej przekładu*, Kraków.

Jarniewicz J., 2012, *Gościnność słowa. Szkice o przekładzie literackim*, Kraków.

Pieńkos J., 2003, *Podstawy przekładoznawstwa. Od teorii do praktyki*, Zakamycze.

Wilczek P., 2008, *Różnice kulturowe jako wyzwanie dla tłumacza*, [w:] *Odmienność kulturowa w przekładzie*, P. Fast, P. Janikowski, A. Olszta (red.), Katowice–Częstochowa, s. 25–36.

